

# Sprekend Humanisme

Uitwerking van het radio-interview met:

## Garmt Stuiveling (1907-1985)

---

**Datum** : opname in 1984, uitzending op 23 juni 1986

**Lokatie** : VARA-studio of bij Stuiveling thuis.

**Onderwerp(en)** : Garmt Stuiveling over Herman Gorter

**Duur interview** : 27:30 (min/sec)

---

**Naam / functie interviewer(s)** : Onbekend

**Kader/context** : Garmt Stuiveling, groot kenner van Herman Gorter, legt een jaar voor zijn dood zijn literaire herinneringen vast aan de dichter en politicus Gorter.

---

**Niveau van uitwerking** : Indicatief (globaal. Tijd/onderwerp + kernzin(nen) en evt. opmerking)

**Drager** : Gedigitaliseerde opname van een geluidscassetteband WAV bestand **WAV- 135-B**.

**Datum uitwerking** : 19 februari 2014

**Uitgewerkt door** : Marieke Nap

---

**Respondent** : Garmt Stuiveling (1907-1985):

In 1950 werd Garmt Stuiveling benoemd tot buitengewoon hoogleraar Taalbeheersing, en was hoogleraar Nederlandse letterkunde en Taalbeheersing van 1956-1972, beide aan Gemeentelijke

---

Universiteit Amsterdam. Hij schreef gedichten, kritieken, essays, een toneelstuk in verzen ('*Erasmus*'), een biografie over Jacques Perk, en enkele literairhistorische boeken.

Hij was voorzitter van het Multatuli-genootschap en droeg bij tot de oprichting van het Multatuli-museum in Amsterdam. Ook was hij bestuurslid van het Letterkundig Museum en de Nederlandse Vereniging van Letterkundigen, verder voorzitter van de Henriëtte Roland Holst-stichting.

Stuiveling was pacifist en geheelonthouder. Hij bekleedde vooraanstaande posities in diverse organisaties, instellingen en verenigingen, zoals de Jongeren Vredesactie (JVA) en het Kunstenaars Centrum voor Geestelijke Weerbaarheid. In 1928 werd hij lid van de SDAP, maar bedankte hiervoor in 1932. Van 1946 tot 1962 was Stuiveling PvdA-gemeenteraadslid in Hilversum. Na de oorlog raakte Stuiveling betrokken bij de oprichting van het Humanistisch Verbond (HV). Hij bekleedde hierin bestuursfuncties en verrichtte vele werkzaamheden, was o.a. lid van de Commissie tot Herziening van de Beginselverklaring (1953/1955) en redacteur van het tijdschrift '*Rekenschap*'. Ook speelde hij een belangrijke rol bij de komst van humanistische radiolezingen in het VARA-programma '*Geestelijk Leven*' en zijn lezingen werden gepubliceerd in de periodiek '*Woord van de Week*'.

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
00 00	Citaat <i>Pan</i>	't was alsof / Het naar hen toekwam. / Het was de optocht van de Onbewustheid / Het was de optocht van de Proletariërs.
02 46	<i>Pan</i> : over de socialistische beweging	Alle aspecten van de socialistische beweging, overgang van burgerlijke maatschappij naar maatschappij van de toekomst. Verhaal wordt onderbroken door lyrische gedichten - de mooiste uit Gorters werk. Niet meer voor Ada, maar voor Jenne Clinge Doorenbos die naast Ada in zijn leven is gekomen.
04 21	Citaat <i>Pan</i>	De Dag ontwaakte' alsof er nooit nog dag / Geweest, en of er nimmer weder dag / Zou worden /
06 34	Gorter als dichter en als socialist	Gorter laat ook mensen aan het woord over henzelf. Redevoeringen van Behmel en Vaillant is prachtige poëzie. Authentiek Gorter-fragment: dichter die zijn eigen leven vertelt. Ook in zijn socialistische tijd is Gorter dichter: werd socialist als dichter en om zijn dichterschap. Heeft zich in zijn

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
		socialistische tijd door het socialisme laten inspireren: wezenlijke verhouding tussen Gorter als dichter en Gorter als socialist.
08 03	Citaat <i>Pan</i>	't Was Avond, 't was van het Daglicht de eb - En d'Oneindige liefde die ik heb /
08 43	<i>Pan</i> herschreven na uitbreken WO I	Bij verschijnen <i>Pan</i> (1912) stond Europa op springen. Toen WO II (I - red.) uitbrak, bleek Gorters visie uit <i>Pan</i> niet juist. Zag hij zelf ook in en meende dat de oorlog zou uitlopen op revolutionaire actie van het proletariaat. Herschreef <i>Pan</i> tot gedicht van vier keer die omvang, met meer uitweidingen en liedjes. Kernzin: 'Toen plotsling kwam de Revolutie in zicht.' Van vrij waarheidsgetrouwe beschrijving gaat hij over tot een visioen.
10 51	Definitief levenswerk	1916: publicatie <i>Pan, Mei</i> en twee bundels Verzen - lyrische gedichten, om en om verschenen als <i>School der poëzie</i> (1905 en 1925) en <i>Verzen</i> (1916). Laatste wat hij als definitief levenswerk erkende. Zijn vrouw stierf in 1916. Ging in 1917 naar Zwitserland voor zijn gezondheid, tot einde van de oorlog. Publiceerde niets meer tot eind van zijn leven.
12 27	Nieuw gedicht over arbeidersraad	Schreef nog wel liedjes en verzen. In 1920 naar Rusland, debat met Lenin en Trotski. Teleurgesteld omdat hij geen gehoor vond, verheugd omdat de Sovjet de basis van de toekomstige maatschappij zou zijn. Schreef gedicht daarover.
13 03	Citaat <i>Verzamelde werken</i> . Deel 8.	'De Arbeidersraden maken den arbeider, / Die nu als de slaaf leeft van 't kapitaal /
14 34	Begin nieuw gedicht	Slechts paar beginregels bewaard van nieuw groot gedicht, zonder symbolische figuren, gewoon over de mensheid zelf.
14 58	De groote dichters & verhouding poëzie - maatschappij	Na praktische politiek, grote studies over dichters wereldgeschiedenis: Homerus, Aeschylus, Dante, Shakespeare (postuum verschenen).

Teller: minuut/sec	Index/onderwerp:	Opmerkingen:
		Meende dat zijn marxistische én dichterlijke ervaring inzicht gaven in de verhouding poëzie - maatschappij. Wist dat hijzelf geen Shakespeare was, had het wel willen zijn. Beschreef zijn verhouding tot de wereldliteratuur in de ontstaansperiode van die literatuur. Socialisme was mensheid van de toekomst – van daaruit zou grote socialistische dichter van nu moeten spreken.
17 53	Laatste levensjaren Gorter	Schreef tot zijn dood in 1927 gedichten (o.a. De arbeidersraad), werkte aan <i>De groote dichters</i> . Wist dat hij erg ziek was: afscheidsreizen in 1927 met Jenne en met Ada. Schreef ook sonnetten en heel kleine versjes van een grote zuiverheid.
18 59	Citaat <i>Verzamelde werken</i> . Deel 8.	Wanneer ik mijn Vrouw in mijn armen heb, / Zie ik in van haar oog den diepen wel. / Het klaar blauw water om een donkren del, / Waaraan ik mijn oog vol van haar oog schep.
21 02	Overlijden Gorter & zijn betekenis	Kreeg in 1927 tijdens treinreis zware hartaanval, op terugweg uit Chandolin met Jenne. Hij stierf in Brussels hotel. Uitgave <i>Liedjes, De arbeidersraad, In memoriam</i> en <i>Sonnetten</i> door Jenne en Gorters vriend Pannekoek, <i>Verzamelde werken</i> door Jenne en Stuiveling. Gorter was zeer groot dichter. Erkend groot dichter, grootste experimentator van Europa, toegewijd socialistisch dichter. Altijd op zoek naar hoogste poëzie, naar klassieke, culturele maatstaven in zijn latere werk.
23 07- 27 30	Citaat <i>Pan</i>	'Met al mijn bloed heb ik voor u geleefd, / O poëzie, en, nu het sterven nader komt, / Nu wil ik het nog eens eenmaal zeggen.

